

25 ÉVE ALAKULT A JÁSZAPÁTI VÁNDORFY JÁNOS HONISMERETI SZAKKÖR

Szakkörünk 1976. április 6-án alakult meg. Az alakuló ülésen tanácsadóként jelen voltak: Farkas Ferenc a Jászberényi Tanítóképző Főiskola tanára és Szikszai Gábor ny. tanár, a Jászapáti Helytörténeti Gyűjtemény akkori vezetője. A Velemi Endre Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, mint fenntartó is képviseltette magát az elnökhelyettes és az oktatási, kulturális ügyintéző, Borbás István nyugdíjas, Berki István belvíz csatornaőr személyében.

A megjelentek határozatot hoztak a tagság létszámának bővítésére, a munka beindítására, amelyhez javaslatot az említett tanácsadóktól kaptak. A szakkör vezetésével Berki Istvánt bízták meg. Az alakuló ülésen első feladatként Jászapáti és Jászivány gyorsan eltűnő tanyavilágának megörökítését jelölték meg.

Április 26-án tartották a következő összejövetelt, ezen már részt vett Tóth János, a Jász Múzeum akkori igazgatója. A taglétszám rövidesen megduplázódott, öszre már 16 főre szaporodott a tagság. A szakkör ekkor még csak férfiakból állt, éveken keresztül 16-23 közötti létszámmal dolgozott. Akkor még csak 3 nyugdíjas volt közöttük. 1982-ben 28 tagja volt a szakkörnek.

A fő feladatként elhatározott gyűjtés első szakaszában a tagok felosztották egymás között a két község határát.¹ (Jászapátit hét, Jásziványt pedig négy részre.) Minden terület felelősének olyan tagokat osztott be Berki Pista bácsi, aki ott született, ott lakott, vagy ott dolgozott, hiszen ők ismerték legjobban az adott határrészt. Minden terület felelőse egy résztérképet kapott, amelyen csak a dülők, vakdülők, műút és a község határa volt feltüntetve.

A résztvevők feladatuk kapták, hogy a saját térképeiken jelöljék be, ahol egykor valamilyen építmény volt, tanya, istálló, szállás, kunyhó, kereszt, iskola, kút vagy egyéb tereptárgy volt. A téli hónapokban kezdődött ezek ellenőrzése, a szakköri foglalkozásokon még módosították az esetleges tévedéseket. A jóváhagyott jelölések térképszámot kaptak. E résztérképek, feldolgozásával Tajti Gábort bízta meg a szakkörvezető.

Az összesített térkép végleges formájának elkészítésében a Jászberényi Tanítóképző Főiskola diákjai jeleskedtek Farkas Ferenc és Tóth János vezetésével. A sokszorosítást a Hűtőgépgyár nyomdájában végezték. Jászapáti és Jászivány tanyatérképének elkészítéséhez három évre volt szükség.

A gyűjtés második szakaszában az előre elkészített gyűjtőív alapján további kérdésekre kerestek a választ. Az útmutató alapján meg kellett jelölni a tanya elhelyezkedését határrész, út, tulajdonos, tanyaépítés és lebontás éve szerint. Rögzíteni kellett továbbá a tanyaához tartozó földterület nagyságát, az állatállományt és egyéb adatokat.

A gyűjtött adatokat húsz spirálfüzetbe jegyezték fel. Elkészítették a térképen bejelölt tanyák és egyéb építmények alaprajzát, valamint leírták a kérdésekre kapott válaszokat. Ez a munka négy évig tartott. Amikor elkészült az adatfelvétel, a feljegyzések a Tanyamúzeumba kerültek letétbe, mígnem feldolgozásra kerültek.

1976-77-ben megalakult Rusvai László vezetésével a női tagokból álló honismereti szakkör. Ők a régi paraszti élet szokásait gyűjtötték, rögzítették: a kenyérsütést, a szappanfőzést, a farsangi szokásokat, a búcsújárásokat, a temetkezési szokások és egyebeket. Megyei és országos pályázatokon számos elismerést szereztek benyújtott pályamunkáikkal.

A gyűjtéssel párhuzamosan megkezdődtek az országjáró és tanulmányi kirándulások, így jutottak el a szakkör tagjai Jászkisérre, az öt évvel korábban alakult Csete Balázs honismereti szakkörhöz. Velük testvéri barátság alakult ki, amely a mai napig fennáll. Vezetőjük a Győri házaspár mindenkor minden segítséget megadott számunkra.

¹ A gyűjtésben résztvevő személyek: *Jászapáti Alsónyomáson*: Nagypál István, Birkás Barnabás, Rusvai László, Berki István, Boros István; *Felsőnyomáson*: Demeter László, Tajti László, Kálmán József; *Csátésban* Borbás István; *Nagyálláson*: Mihályi István, ifj. Bolyós József; *Virágosban*: Gyenes László, Horváth László; *Szőlő és erdőben*: id. Bolyós József. *Jásziványon* Bolla János, Jász Gábor, Jász Imréné, Jász László, Káli Pál, Kökény István, Lóczi Miklós, Nagy P József, Rozmaring János, Tajti Gábor, Urbán Ferenc.

Az adatgyűjtéssel egy időben sokan ajánlottak fel különböző tárgyakat, felszereléseket a szakkörnek, amely nyomán újabb tevékenységi területre leltünk. A kapott tárgyak elhelyezésében a termelészövetkezet segített. Rendelkezésünkre bocsátotta a Katona féle tanyán az üres dohánypaját és a brigádszállást. Az előbbiben a nagyobb tárgyakat az utóbbiban a kisebbeket helyezhettük el. A vezetőség érzékeltette az ideiglenességet, jelezték, ha arra érdemesek leszünk, jobb elhelyezési lehetőséget is kaphatunk.

Elkezdődött az összeírt tárgyak beszállítása, melyek egy részét már korábban „védett” felirattal láttunk el, nehogy az ócskavas telepre szállítsák, vagy eltüzeljék azokat. A tagjainktól felajánlott tárgyakat - ha kérték - ócskavas árban fizettük ki. Igyekezettünk nem mindenki nézte jó szemmel. Sokan nem átalították különböző csipkelődő megjegyzésekkel illetni szorgoskodásunkat. Legnagyobb erőt a vezetőink adták, akik mindig segítettek.

1978. április 30-án nyílt meg az első bemutató. Első látogatóink maguk a kör tagjai voltak. Július 5-én a Jászberényi Tanítóképző diákjai jöttek el hozzánk. Ők voltak az első vidéki látogatóink, akikkel a négy km-re lévő tanyára gyalog mentünk ki. Visszafelé jövet bőrig áztunk, biztosan nekik is emlékezetes maradt ez a kiruccanás...

Közeledett a termelészövetkezet megalakulásának 30. évfordulója. Kérték, ha már ennyit anyagot és tárgyat összegyűjtöttünk mutassuk be a szélesebb közönségnek is. Sokáig kerestük a megfelelő épületet, végül az egykori Dósa tanyán megkaptunk egy megüresedett gondozói lakást, amely nagyon rossz állapotban volt. Kálmán József irányításával, sok munkával a romos épületet a kör férfi és női tagjaival, valamint a nyugdíjas klub néhány tagjának közreműködésével sikerült felújítani. A közreműködők katlant építettek, kerítettek, kutat ástak stb. Megkezdődhetett a berendezések ideszállítása. A központban a közelben kapott a szakkör egy dohánypaját. Így minden anyagot ide szállítottak.

1979. augusztus 19-én Tóth János, a Jászberényi Múzeum igazgatója nyitotta meg a Tanyamúzeumot. Ettől az időponttól fogadjuk a látogatókat május 1-től október 31-ig.

1986. május 1-től a Tájak Korok Múzeumok egyesülete országosan nyilvántartott látogatható helyek közé sorolta a Tanyamúzeumunkat. 1643-as számon jegyezték be.

A múzeum melléképületei később épültek: az ehhez szükséges anyagokat bontásokból kellett előteremteni. Tagjaink ennek érdekében dohánypaját, kútracát, kukoricagörét bontottak, melynek részeit Vincze Miklós juhász tagtársunk szállította ide. A bontott anyagokból és egyéb kapott anyagból épült fel 1981-től, az istálló, az ólak és a szerszámos fészker. Egyéb kiegészítő munkálatok után 1985-re fejeződött be a Tanyamúzeum kialakítása. Az építkezéshez csak bontott anyagot kaptunk, amelyből Káli Pál remek érzékkel varázsolt épületeket, a különböző felszereléseket is ő restaurálta, pedig nem tanult mestersége, hiszen ő is parasztember.

Azóta tagjaink évente rendszeresen végzik a karbantartó munkákat, biztosítják az ügyeletet a nyitvatartás idején. A tanyavilág néprajzi gyűjtésének befejezése után, a honismereti szakkör tagjai 2-3 fős munkacsoportokban, más-más témakörben végeztek néprajzi gyűjtéseket. Pályamunkáink megyei és országos pályázatokon elismerést, díjazást többször kaptak.

Az elkészült pályamunkákban feljegyezték és feldolgozták a régi történeteket, eseményeket. Leírták a közös kutak, gémeskutak, egykori dombok, halmok helyét és azt is, hogy mit rejtettek magukba. Lefényképezték a régi építészet emlékeit, feljegyezték a régen használt szavainkat és kifejezéseinket. Évente szerveztünk általános iskolás gyermekek részére ismeretterjesztő, határjáró kerékpártúrákat Apáti határában.

1983-ban alakult a jászdózsai honismereti szakkör, velük is jó kapcsolatot alakítottunk ki. Ápoljuk a barátságot Kunszentmárton és Kocsér települések polgáraival, annál is inkább, mert az előbbi 1719-ben őseink népesítették be, utóbbi pedig Apáti pusztája volt és csak 1876-ban önálló településsé.

Szakkörünk mindig cselekvő módon vette ki részét az évfordulók megünnepléséből. Megemlékeztünk Jászapáti alapításának 600 éves évfordulójáról, templomunk építéséről. Kocsér és Kunszentmárton alapításának évfordulóit is mindig megünnepeljük itt az anyatelepülésen.

Szakkörünk 1992-ben vette fel Vándorfy János, egykori káplánunk nevét, akinek Jászapáti egyházának múltja és jelene c. könyve forrásértékű munka.

Berki István 1990-ig vezette a szakkört. Lelkiismerete, alapos és következetes tevékenységének köszönhető a Tanyamúzeum létrehozása, és a megismételhetetlen gyűjtés az eltűnő tanyavilágról. A munkát a szakkör tovább folytatta, igaz létszámuk csökkent, időközben sokan

meghaltak. Sajnos a fiatalítás nem igazán sikerült. Téli időszakban pályamunka készült az apáti viseletekről, vásárról és a harangozásról, amellyel díjakat nyertek. Az új szakkörvezető Suba Györgyné - mivel 1996-ban elköltözött Apátiból –, utódjának Mihályi Józsefet választották meg, aki nagy lelkesedéssel és igen odaadóan, tervszerűen végzi a sokoldalú munkákat.

Évente egy alkalommal megszervezzük a honismereti szakkörök találkozóját, ahol mindig valamilyen időszerű témában hallgatunk meg előadást. Az összejövetelekre mindig meghívjuk a jászkíséri és a jászdózsai honismereti szakköröket, a kocséri Népkör tagjai és a kunszentmárotni barátaink is rendre képviseltetik magukat.

Évente egy-két alkalommal országjáró túra keretében ismerkedünk az ország nevezetességeivel, mindig nagy érdeklődéssel figyeljük a néprajzi vonatkozású kiállításokat.

Az utóbbi években nem készítettünk pályamunkákat, hanem első gyűjtött anyagunk feldolgozásához fogtunk, amelyhez még igen sok kiegészítést kellett gyűjteni. A gyűjtött anyagok feldolgozást Suba Györgyné vállalta, és ő készítette el a könyvet. Mihályi József vezetésével a szakkör tagjai is nagyon sokat segítettek ebben a munkában. A 25 éves évfordulónkra megjelenő könyvvel szeretnénk bizonyítani, hogy nem volt hiábavaló a szakkör tagjainak fáradozása. A könyv kiadását a Jászapátiak Baráti Egyesülete vállalta. A legnagyobb támogatást a 2000 Mezőgazdasági Rt nyújtja, valamint az a közel 800 ember, akik előfizetésükkel támogatják e munka megjelenését.

Az elkészült leírással szeretnénk emléket állítani a több, mint egy évszázadon át fennálló települési, gazdasági életformának. Őseink szorgalmas, küzdelmes ugyanakkor szép tartalmas életének. Jászapáti és Jásziványon kevés olyan ember élt, aki valamilyen formában nem kötődött volna a tanyavilághoz. Közel 3000 ember élt kinn a tanyákon, közöttük voltak a mai utódok déd-, nagyszülei, szülei, gyermekei, unokái, rokonai vagy ismerősei.